

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

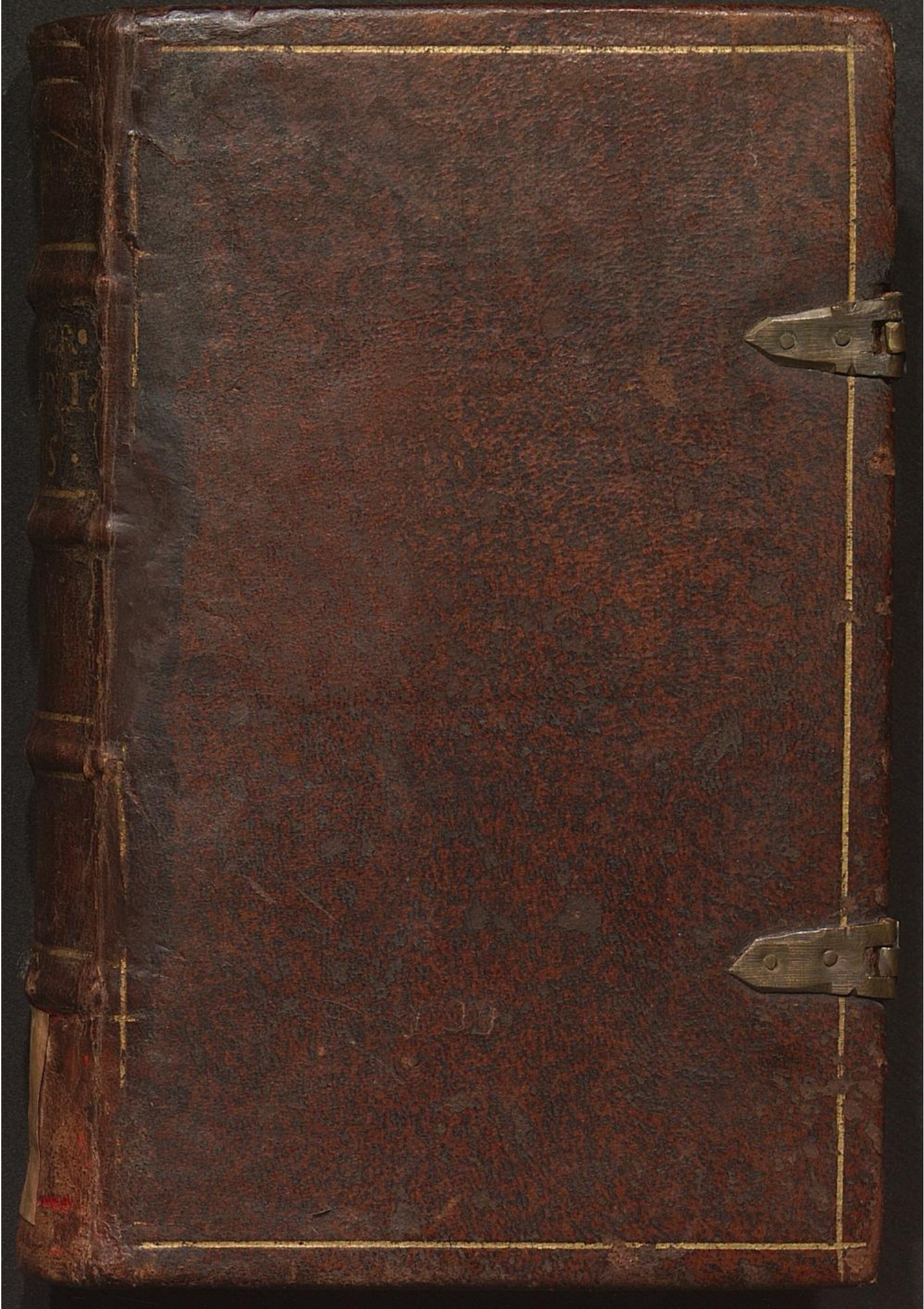
Universitätsbibliothek Paderborn

**Dordrechtschen Predikant Nu Sieck-Meester Ende
Ziel-Trooster Gheworden Over eenen armen sieken Uyl
Die In Doots Noodt Light**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1671

urn:nbn:de:hbz:466:1-34156

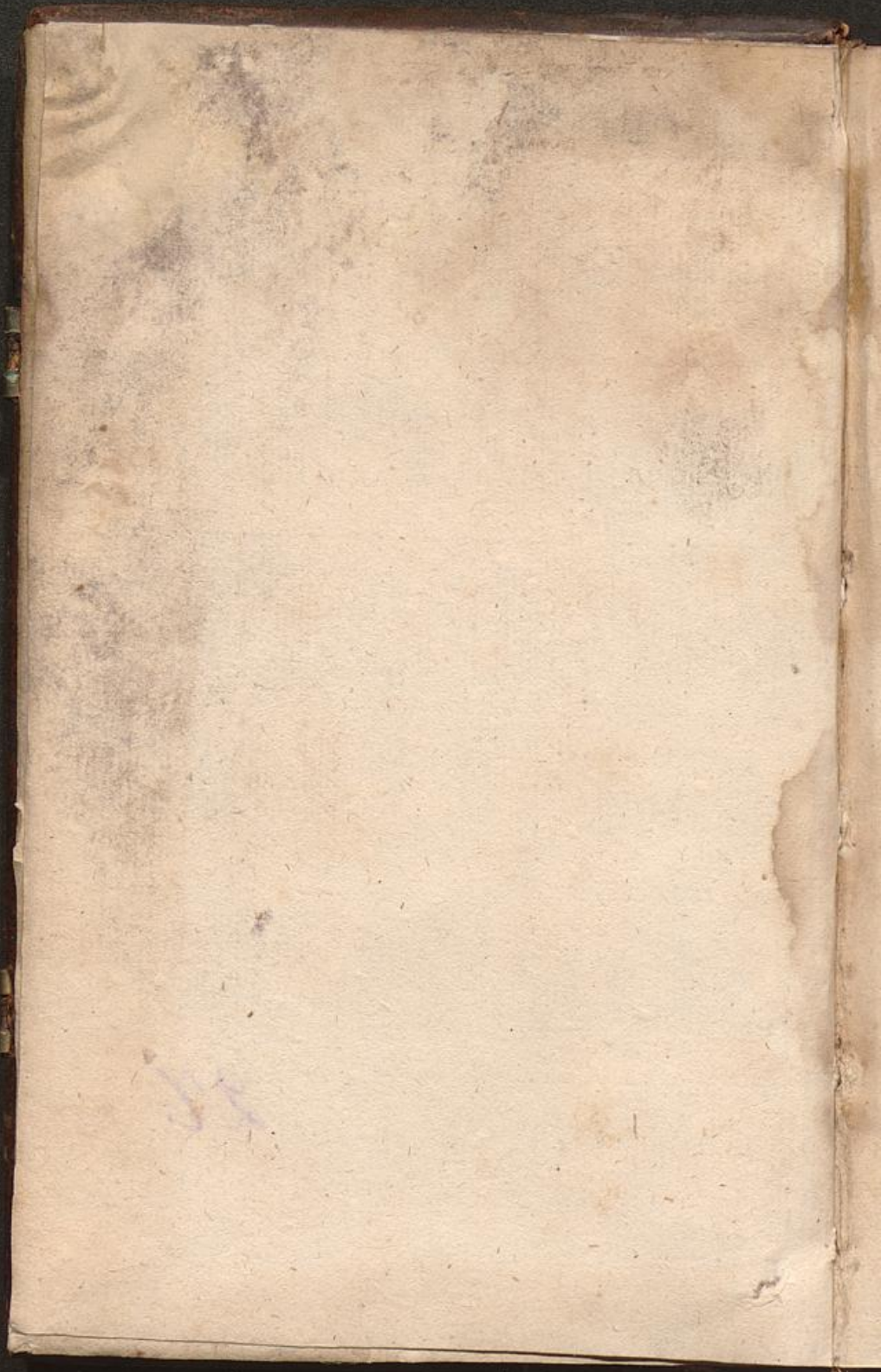
133

F. VI. 34.

Th. 6194.

27.

DORDRECHTSCHEN
PREDIKANT
NU
SIECK-MEESTER
ENDE
ZIEL-TROOSTER
GHEWORDEN

Over eenen armen sieken

U Y L
DIE
IN DOOTS NOODT
LIGHT

UYT-GHEGHEVEN

Door P. CORNELIVS HAZART,
Priester der Soc. IESV.

Ridentem dicere verum

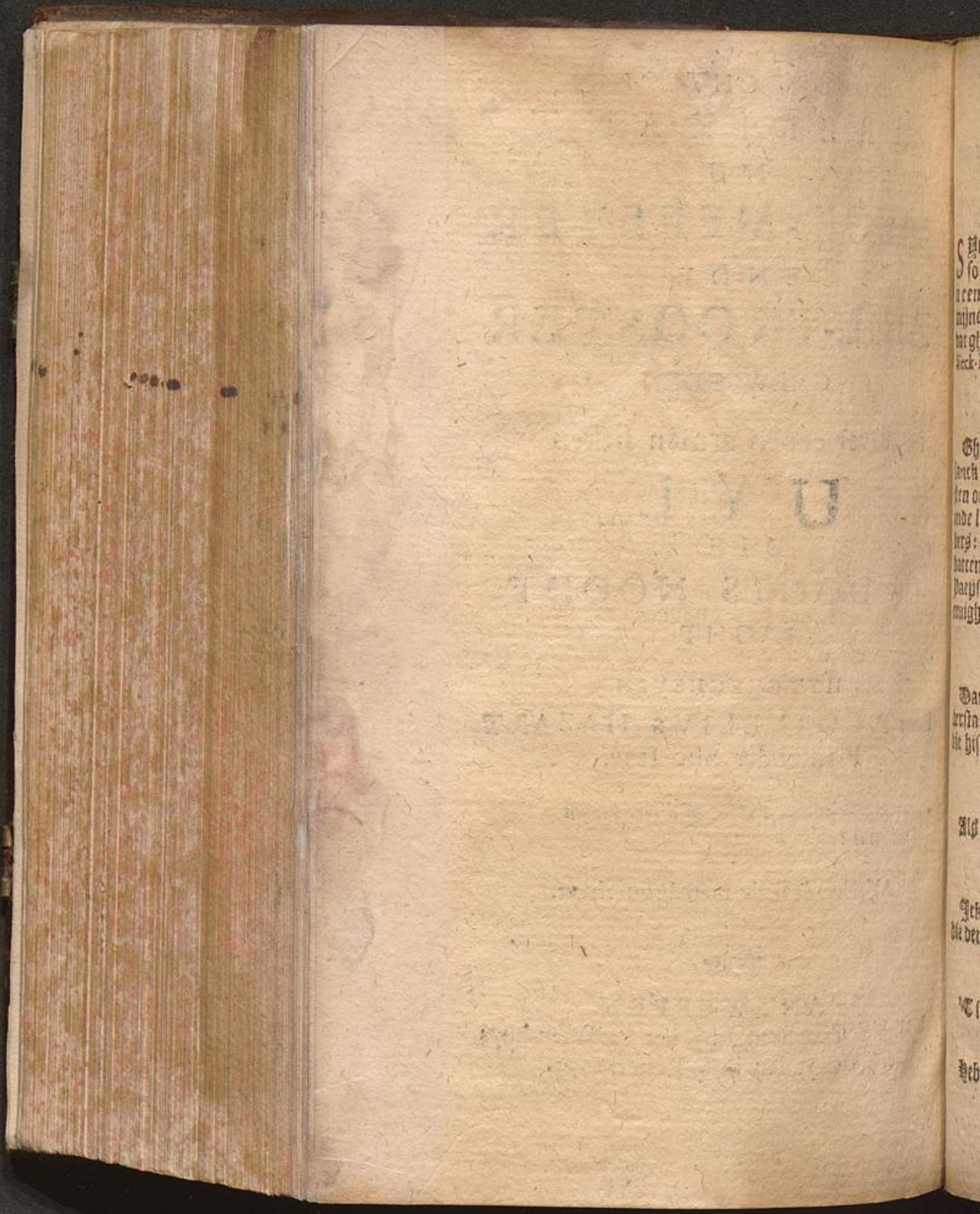
Quid verat ?

Al lachende seght men de waerheyt.

T' ANTWERPEN

By Michiel Cnobbaert, by het Professen-huys
der Societeyt Iesu in S. Peeter, 1671.

S
a
c
e
n
t
i
a
l
i
s
m
i
n
e
r
a
g
t
e
r
e
c
k

U
n
i
v
e
r
s
i
t
ä
t
s
b
i
b
l
i
o
t
h
e
k
P
a
d
e
r
b
o
r
n

D
a
s
i
n
t
e
r
i
o
r
e
n
t
e
n
t
e
n
t

S
i
c
h

S
e
h
e
n
d
e

V
e
r

S
e
h

SAEMEN-SPRAKE.

Siecken Uyl.

Siet ghy daer/ mijnen lieben broeder & ick hebbe
soo laech naer uwe komste ghehaecht/ om dat
u renighen troost ende by-stant te hebben in desen
mijnen nytersten NOOT: Want ick hadde verstaen
dat ghe het ampt van preken ghestaecht hadt/ ende
sieck-meester, en Ziel-trooster gheworden waert.

Sieck-meester.

Ghelijck ghe siet/ broeder: Ick was 't preken
laech moep: Want mijne herffenen sonden ten le-
den om-ghebraept hebben met al dat ondersoekert
ende lesen van de Schriftuere / en van de H. Wa-
terg: Ick en kost alle die seerp-sinnigheden niet
katen; soo hebbe ick my van begheben om de
Darysche boeken te lesen/ ende daer upt te klypen
mynge historpiens tot spot vande Paepen.

Siecken.

Wat's wel: Want dit konnen oock de plompe
vrianden wel doen. Hebt ghy missechten van alle
de historpiens eenen boeck upt-ghegheven?

Sieck-meester.

Al of g'het niet en wist.

Siecken.

Ick hebbe ergheus set verstaen van eenen boeck
die den Roomschen Uyl-spieghel heet.

Sieck-meester.

Wat's den selven.

Siecken.

Hebt ghy van het schryben mede gestaecht/ ende

4
de penne in 't dach ghesteken / aenghesten dat ghe
nu Sieck-meester en Ziel-trooster gheworden zijt

Sieck-meester.

Ick sagh dat'er vele van onse eygen gemeente/
naemelyck de treflykste ende de Mens-wijse /
teghen mijnen Roomschen Uyl-spieghel hzoe-
den / ende daer-mede schimpten / als of hy schan-
delijck / onbeschoft / ende ont sightelijck wart: Ick
docht / heb ick anders geenen danck booz al mijn
sweert ende ezels-arbejt die ick daer ober ghedaen
hebbe / ick steke de penne in 't dach : alsoo heb ick
my ten lesten begheben om sieken by te staen / ende
zielen te troosten.

Sieken.

Aengaende het zel-troosten / daer sie ick u man-
ghenoegh toe? Waer verstaet ghy u oock wel aen
het sieck-meesteren?

Sieck-meester.

Dat en sout ghy niet braeghen / waer't saeken
dat ghe mijnen Antwerpschen Uyl had ghelesen.

Sieken.

Wien heb ick van achter tot bozen gelesen / maer
niet kunnen mercken dat ghe hier spreekt van
siecken of medecijnen?

Sieck-meester.

Ghy en hebt'er gheen acht op ghenomen: Ick
segghe onder andere Pag. 51. myt Galenus ende Hip-
pocrates, dat het pluysen, ende het oplezen van vloeken,
en veselkens, als een tecken sijn van opsinnighejt/
of eene haest acustaende doodt.

Sieken.

Sont ghy my dit kunnen goet maken met de op-
gen woorden van dese Doctoren?

Sieck-

Sieck-meester.

Niet met de eyghen woorden / want sy hebben
in 't Griex gheschreven / en ghy en hebt gheene
kennisse noch ervarentheydt van dese tale.

Sieken.

Hoe weet ghy dat ? Ick soude wel met reden na-
dencken krijghen dat ghe selt niet een woort Griex
en verstaet / om dat ghe de woorden van Hippocra-
tes ende Galenus, in dese tale niet en wilt booz stel-
len. Doch laet ons hant woorden hooren / 't zy
in 't Griex, 't zy in 't Latijn.

Sieck-meester.

Ick sal se u op-segghe in het Latijn, ghesieck se op
in haant staen van mijnen Uyl pag. 52. uyt Cornelius
Celsus, *de re medica lib. 2. Cap. 6.*

Sieken.

Seght se liever in 't Duytsch, en maect ghedaen.

Sieck-meester.

Heer wel : Sy luyden aldus : Dit sijn oock teeke-
nen vande aerstaende doot, blecke vinghers en naghels,
en kouden aessem ; ofte indien iemandt in de kortle, of
waere sieckte, of uytinnigheyt, ofte in de pijn van 't
hoof, ofte longher, met sijne handen, vloeken en veselkens
sich van sijn kleedt, of van den by-gheleghen muet eenige
kleyne dincckens, die uyt-steken, af treckt.

Sieken.

Du sie tek soo klac als den dagh dat ghe eenen
rebaren medecijn-meester zyt / ende u beter ver-
staet aen het sieck-meesteren / als ghe deet aen uwe
pucken of schijben. Du / seght wy daer / meynt ghy
dat ick die teekenen hebbe / die ghy daer opghetele
gibt / ende dat het met mijn leven ghedaen is ?

Sieck-meester,

¶ Is seker dat ghe in Doodts noot sijt,

Sieken.

¶ Ter goeder trouwe / is'er dan gheene hope van
lehen meer?

Sieck-meester,

¶ Ick en gaebe niet een duyt booz uw' lehen: 't is
niet u ghedaen ick en kan u niet helpen.

Sieken.

¶ In Godts naeme; als ghy mi niet helpen en
kunt naer het lichaem / ende den Sieck-meester niet
en kunt spelen / speelt dan den Ziel trooster, en staet
me by nae de ziele / want ick hebbe eentghe scrup-
pulkens en twijfelschijtheden daer in ick gheer-
ne gherust soude gheselt worden eer ick noch ster-
be.

Ziel-trooster.

¶ Hout se byp booz / en sijt wel verseker dat ick u
helpen / ende uw' ghemoot stellen sal.

Sieken.

¶ Ten eersten / ick ben ongherust in die woorden
Christi *Matth. 9. 48.* daer hy seght: Weest volmaecht,
ghelijck uw' vader, die in de hemelen is, volmaecht is:
dan een mensch soo volmaecht sijn als Godt / of-
se den hemelchen vader? ofte wat hope van salich-
te worden indien men soo volmaecht moet sijn
als Godt selbe? hoe sal ick dan dit verstaen?

Ziel-trooster.

¶ Is klaar dat een mensch soo volmaecht niet
213

7
en kan worden als Godt / maer dit is te verstaen /
dat hy daer toe moet trachten soo veel als sijne swack-
heydt, ende kracht sullen toelaten.

Sieken.

Ick sout oock soo verstaen / anderfins wte waer
het moghelijck in den hemel te gaen: maer hoe
verstaet ghy nu 't gene eertijds den Cardinael Gas-
par Quiroga gheseyt heeft van S. Ignatius, te weten/
dat hy hadde eene absolute volmaecktheydt in alles?

Ziel-trooster.

Dit hebbe ick in mijnen Antwerpischen Uyl *Pag. 41.*
daer ick segghe dat dit niet anders en is als Ignatius
tot eenen Godt stellen / alsoo eene absolute vol-
maecktheydt in alles, aen Godt alleen toegheschreven
kan worden.

Sieken.

Is dat niet een wonderlijck dinghen? waerom
en verstaet ghy die woorden / dat Ignatius eene ab-
solute volmaecktheydt in alles hadde / niet op den
selben sin / ghelijck de woorden Christi moeten ver-
staen worden / dat is / soo veel als de menschelijcke
kracht toelaet? Weynt ghy dan de Papijsten soo dom
en godloos sijn / datse sich laeten boozstaen dat een
sterflijck mensch in den selben graet van vol-
maecktheydt kan staen met Godt ofte den hemel-
sien vader?

Ziel-trooster.

Waerom segghen sy dan / ghelijck ick aentees
kenne in mijnen Uyl-spieghel *pag. 307.* dat hy *Tanquam*
humano fastigio celsior, dat is / Ghelijck als hooger dan
eenen mensch is?

Sieken.

Maer / mijnheer / ghy siet dat self wel: *Wans*
neer

neer se daer by-boeghen die woordcken *Tanquam*,
ghelijck als, dat se niet en willen segghen dat *Ignatius*,
oprechtelijck hoogher als eenen mensch was:
Anderfing als yemant van u sou segghen dat ghe-
gelijck als eenen *Dyl sijn* / men soude moeten seg-
ghen dat ghe eenen opzichten / ende waerachtig-
ghen *Dyl sijn*.

Ziel-trooster.

Gh'hebt ghelijck; soo verre en hadde ick noch
niet ghesien:

Sieken.

Soo sal ick my dan hier in gerust stellen / te we-
ten / dat een mensch niet en moet trachten sod bol-
maecte te sijn als den hemelschen vader / dan voor
soo veel als sijne kracht toelaet, ende dat oock *Ignatius*
soedantigh gheweest is.

Ziel-trooster.

Dat moogh de byz doen.

Sieken.

Mijne tweede swaertigheyt / die ick hebbe / is
dese: 't schijnt dat ghe my beschuldicht van be-
dzogh / of valscheyt / ofse ick en weet niet waer
van / in ulven Antwerpschen *Uyl pag. 47.* als of ick
sepde in de onstelensse &c. *pag. 27.* uut *Augustinus, lib.*
22 de civit. Dei. C. 10. dat 't sijnen tijde Kercken wien-
den ghehouwt ter eere der martelaren: Soude ick
hier eenighe valscheyt of leughen begaen hebben /
dat soude my leedt sijn / ende ick soude hier ober
absolute versoeken.

Ziel-trooster.

Dat mooght ghy wel doen: Want daer *Augusti-*
aus seght dat men *Memorien* bouwde ter eere van
d'heyls

9
d'heyligen / daer seght ghy datmen Kercken hou-
de: Waren de Memorien der Martelaren Kercken? ghy
en verstaet de ghewoonte van de oude kercke niet.

Sieken.

Dusse ick wel dat de swarighepd so groot niet
en is als ick wel mepnde: Want aenghesien dat
wy in dit verschil stemmen op de authozteyt van
den H. Augustinus, soo moet ghy my bewyssen / tot
wihne gherustighepd / wat verschil dat'er is tus-
schen Kercken ende Memorien: 't en is niet ghenoech
dat ghe enckelijck bzaeght in ulwen Uyl pag. 47. of de
memorien der Martelaren kercken waren? ghy moet be-
wyssen dat neen/ ende toonen met'er dact wat on-
dersehey; dat'er is tusschen heyde: Want booz my
aengaende: Ick weet wel dat Augustinus, booz soo
veel de naemen aengact / op andere plaetsen van
sijne schriften / tusschen Kercken ende Memorien, geen
onderscheyt en maect: het ghene by *Lib. 1. de Civit.*
Dit Cap. 4. te bozen hadde ghenoemt *Memorias Apo-*
stolorum, noemt hy daernaer in't selve capittel *Basi-*
licas: Mederoim *de Eccles. dogmat. sub finem*, gheef. hy se-
den selven naem: Hi saeken dat *Basilicas* geen Kere-
ke re seggen en is / gelijk het nochtans deurgaeng
by de Griexsche ende andere vaderg ghebruycht
woydt / soo en moet ghy my niet alleen toonen wat
Augustinus dooz Memorien der Martelaren verstaet / en
wat het booz plaetsen gheweelt sijn / maer oock
watmen moet verstaen dooz *Basilica*: Dit sal moete
van u betwefen sijn / ofte andersing het bedrog valt
op ulwen eygen kop / ende niet op den mijnen.

Ziel-trooster.

Wat meynt ghy dan datmen ten tijde van Au-
gustinus, autaren en sacrficien hont ghelijck men
noch hedens daeghs siet by de Papiszen: soo als
ghy seght in d'onstckenisse, pag. 25.

Och sae ick wel expreffelich! ick hebbe dat altyt gemeent/ende nu onlanx daer in noch meer bevesticht gheweest dooz de woorden van Augustinus die ghy self boozstelt in uwen Uyl Pag 47. want Augustinus spreekt daer 1. Van Autaeren op de welke men Sacrificie dede aen Godt. 2. Hy spreekt van Priesters die Sacrificie deden 3. Hy spreekt van 't Sacrificie selve/ segghende: Het Sacrificie selve is het Lichaem Christi het welck geoffert wort, niet aen haer, maer jaen Godt. 4. Hy seght dat men dit Sacrificie offerde tot gedachtenisse der Martelaren: Dit sijn immers de eyghen woorden die ghy self uyt Augustino hy ghebroecht hebt.

Ick moet dit nochtans wat breeder bevestigen met andere plaetsen van Augustinus: *Lib. 2. Retraç. Cap. 11.* T'was de ghewoonte, seyt hy/ Lof sanghen te singhen aen den Autaer, 't zy voor d'offerande, 'tzy, als men uytdeylde aen 't volck het ghene gheoffert was: *Lib. 9. Confess. Cap 13.* spreekt hy wederom van eenen Autaer, segghende dat sijne moeder op haer dootbedde begheert heeft / dat men haerder ghedachtenisse soude houden aen den Autaer: *Lib. 8. de Civit. Dei Cap. 27. ende lib. 20. Cap 21. Contra Faustum Manich* spreekt hy van Priesters staende aen den Autaer: *Lib. 20 contra Faustum Cap. 18.* seght hy dat de Christenen eene offerhande hebben van 't Lichaem ende Bloedt Christi: *Lib. 1. de Anima & ejus origine Cap. 11.* seght hy dat men het sacrificie des Lichaems ende Bloedts Christi niet en mach offeren voor de ghene die niet ghedoopt en sijn. *Lib. 23. de Civit. Dei Cap. 8.* spreekt hy van eenen Priester die in 't hups van eenen Edelman / offerde het Sacrificie van 't Lichaem ende Bloedt Christi: Dit is immers al-te-mael Daepsch / oft ick en verstaem'er niet aen.

Ziel-trooster.

Dat is toch waer dat ghy'er u niet aen en verstaet.

Sicken.

Sieken.

Ick bidde u / dan / als mijnen lieben ziel-trooster / leert my eens wat dat Augustinu: wilt seggen als hy spreekt van Autaren, en Priesters die aen den Altaer sonden / en van Sacrificie te doen, ende als hy seght / dat dit wag het sacrificie van t'Lichaem ende Bloedt Christi, en dat men dit offerde aen Godt; mer een/woort / alles ghelijck nu by de Papisten gheschiedt.

Ziel-trooster.

Is moghelijck dat ghe soo plomp zijt? weet ghy niet/ghelijck ick segghe in mijnen Uyl Pag: 47. dat het H. Avontmael op die tijden/eene offerhande ghenoem t'wiert? 1. Om dat daer in wiert gerepresenteert / ende gherememoreert Christi eenige offerande aen het kruys. 2. Om dat het broot ende wijn aldaer vande gheloobighen werden toegebracht / waermede niet allern het Avontmael wiert ghehouden / maer oock de Agapæ, ofte liefde-maeltijden. 3. Om dat de gheloobighen met ghebeden en danck-segginghen haer selven gheheet aen Godt op-offeren?

Sieken.

Daer seyt Augustinus suicke dinghen? Gheen van allen en staet'er: Augustinus en spreekt hier van gheen Avontmael daer de gheloobighen haer offerden aen Godt: maer hy spreekt van een sacrificie dat den Priester dede aen eenen Altaer. Hy spreekt oock niet een enkel woort van broodt ende wijn, maer van een sacrificie des Lichaems ende des Bloeds Christi, t'welck van den Priester wiert geoffert aen Godt: hy en spreekt niet van eenige representatie van Christi offerande aen het kruys / maer seght alleen dat men in dat sacrificie gheachtentse hiet van de Martelaren / iae / ghelijck ick nu dactelijck hier hozen sijne woorden
 hoor:

doozghesest hebt npt *Lib. Retract. Cap. 11.* Wy
maecht wel eyppesselijck onderscheydt tusschen de
offerande, ende tusschen het ghene uytghedeyle wiert
aen het volck: hoe segt gy dan dat Augustinus spreke
van het Avontmael, van Broodt ende wijn, ende van
eene offerande die de ghelooyigen van haer selven
deden aen Godt?

Ziel-trooster.

Ik en segge supst niet dat Augustinus dit
seghe.

Sieken.

Wat seght van Augustinus hier op die plaetse *Lib.*
22. de Civit. cap. 10. ober de welke alleen / wy hier
disputeren? wat verstaet hy dooz den Autaer? wat
dooz den Priester? wat / dooz het sacrificie van het Lie-
haem ende Bloedt Christi?

Ziel-trooster.

Dooz den Autaer verstaet hy de tafel daer men
het Avontmael op hielt: dooz den Priester, den be-
dienaer: dooz t'sacrificie des Lichaems ende Bloeds
Christi, eene offerande van broodt ende wijn.

Sieken.

Wat reden hebt ghy om dit soo te verstaen/aen-
ghesien dat de woorden van Augustinus heel anders
suyden?

Ziel-trooster.

Ik en weet u wat segghen: wy moeten dat
soo ghelooven.

Sieken.

Is daer me ghenoech dat ghe seght / wy moe-
ten dat soo ghelooven, daer de eyghen ende klare
woorden van Augustinus heel contrarie npt-ghen-
ghens

Ziel-

Ziel-trooster.

Wat hebben wy met Augustinus te doen als wy den H. Paulus hebben hoor onse desen *Philipp. 4. 18.* noemt de aelmoessen eene aenghenaeme offerande van lieflijcken reuck, ende gode behaeghlijck.

Sieken.

Maer Paulus spreekt hier van enkele aelmoessen die de Christenen hem hadden ghesonden / ende niet van het abontmael / noch van de Iesdemaeltijden / noch van pers dat het abontmael raecht: hoe komt dan dese spreuke hier te prooofte?

Ziel-trooster.

De twee oude schrijvers Arnobius ende Minutius Felix, segghen dat de Heydenen daer door ge-ergert werden / om dat de Christenen op die tijden eyghentlijck gheene Altaeren noch offerhanden en hadden.

Sieken.

Deze twee schrijvers leefden op dien tijt als de verborghinghe teghen de Christenen in haere meeste herte was: Toen deden de Christenen hunnen Godts dienst meest onder de aerde in de krosten van Roomen, gelijk men daer noch hedens-dachse upt dupsent oude oberblijfselen sien kan: Sy hadden dan haere Altaeren / en offerhanden / en kercken / of Cappellen / of bidt-plaetsen (noemt het soo ghe begheert) maer in het heymelijck / ende hielden dit / soo seer als het mogelijck was / verborghen voor d'heydenen / gelijk men deurgaens upt alle de outste vaders kan sien: want als se spreken van 't Sacrament / segghen met een woort ofte twee: De geloovighen weten wel wat dat wy segghen willen: Dit nochtan en kost soo verborghen niet blijven ofte de heydenen quaemen / hier en daer /
upt

npt de gene die afsiele van het geloof/ of andersins
 pers/ te weren: alsoo beschuldichden sy de Christene
 gelijk men npt den boozsepden Minutius Felix han
 sien dat se in haeren Godsg-dienst een kleyn hin
 deken / in meel ghewonden / slachteden en offer
 den/ ende met stuyckens nptdeyden aen 't volck/
 hier dooz/ten volle niet onderricht sijnde/verzon
 den sy het sacrificie der Christenen en Communit.
 Verhalven den H. Ambrosius is soo geloofbaer als
 Arnobius ofte Minutius: Dese H. Bisschop *Lib. 1. offe.*
Cap. 41. circa med. sprekende van den H. Laurentius
 (die meer als sebentich jaeren booz Minutius, ende
 meer als hondert en vijftich jaeren booz de tijden
 van Arnobius leefde) seght dat hy tot den H. Sixtus,
 wanneer dese ghelegdt wiert tot de Martelle/
 gheseyt heeft: Heylighen Priester waer gaet ghy henen
 sonder Diaken? Dese selve woorden van Ambrosius
 heeft utw' lest ghedrucht Martelaers boeck / in 't
 leben vanden boozsepden H. Laurentius, maer de
 woorden die volghen / om dat het streekt reghen
 de Geusen, achter-ghelaten / te weten dese: Ghy en
 plocht noyt sonder my het sacrificie te offeren, ende ghy
 hadt my toebetrouwt het uytdeelen van 't bloed des Hee
 ren: Doozt ghe wel / soo vele saeren te bozen eet
 Minutius ende Arnobius leefden / wisten de Christe
 nen van een sacrificie te spreken / 't welck eerst ghes
 offer wiert/ende daernaet uytgedeylt aen het volck/
 soo was dan dit sacrificie wat anders als 't Abont
 mael. Nu, daer een sacrificie was / moesten Autacren,
 en Priesters sijn / want dit sijn Correlativa, dat is/
 het een en kan sonder het ander niet sijn/soo waer
 tend'er/van oock op die tijden Autacren.

Wat de kercken aengaet daer hebben wy eene
 klaere gheruyghentz af van Lucianus, die in de
 tweede eeuwe gheleest heeft: Dese in *Philopog.* bes
 schryft eene kercke der Christenen / met een ver
 gulden gewelfsel ende koperen deuren / daer men
 met trappen opklom etc. Lampridius, een Heyden
 schen schryber / getuyghet oock dat den Roomschen
 Pape Alexander aen de Christenen een buyt ghes
 gheven

gheden heeft om haeren Godt daer te dnenen.

Hiermede ist meer als ghenoech/ ende soo ick sie
dat ghy my niet en kont boldoen / soo sal ick dan
mijn selben gherust stellen / dat ick / ghelijck ghy
nochtans boozgeeft/geenen botten slach hebbe ge-
daen noch bedroch/noch balschept begaen raeken-
de de woorden van Augustinus *lib. 22. de Civit. cap. 10.*
waer ober alleen de heele questte hier loopt.

Ick hebbe noch eene groote swaricheyt op mijn
herte/ laet ons eens sien of ghy my in dese beter
sult konnen troosten als in de boozgaende.

Ghy weet wel dat ghy in uwen Uylspieghel *Pag.*
137. dese consequentie maecht:

Den dupbel heeft de Masse ende Afaren ghe-
presen / ergo hy is goet Roomsch Catholijck.

Ziel trooster.

Dat bekenne ick.

Sieken.

Ghy weet oock wel dat ick in de ontfeltenisse
Pag. 27. om te toonen dat dese utwe consequentie
soo los was als utwe herffenen/ ghebzaeght hebbe
of de dupbelen die *Matth. 8.* Christum, ende *Ahor. 16.*
Paulum, ende sijnen medegheselle presen/ oock goe-
de Catholijcken waeren of Christenen: hier op
wil ick / tot mijnen troost/ boldoeninghe hebben:
Want ick schroomde als ick dencke dat den dupbel
selt van mijne Heligte sou sijn: wat seght ghy
dan hier van?

Ziel-trooster.

Ick segghe dat de Roomsche leere / een leere der
duyvelen is, ghelijck ick oock segghe in mijnen Uyl
Pag. 53.

Sieken.

Hiermede en ben ick gheen sing boldaen: want
dit is alleen bulderen / sonder bewijs.

Ziel-

Een merckelijck ghebeelte van het laetste Deel van mijnen Roomschen Uyl-spieghel streckt hier toe/ om te toonen dat den dupbel goet Roomsch Catholijck is.

Sicken.

Is misschten daer ghy spreekt van eenen dupbel die soude gheslecht hebben/ eenen anderen die soude berouwd ghehadt hebben? &c.

Ziel-trooster.

Daer wil ick u hebben: Want ick haeghe of de dupbelen dit ghebeensdelfick hebben gedaen: of dat s'het ghemeent hebben?

Sicken.

Ick segghe dat s'het tot spot van de Roomsche religie ghebaen hebben/ te weten/ ex supposito dat s'het ghebaen hebben/ want het staet in byt te ghelooben/ of niet.

Hier npt maek ick eene consequentie regel-recht contrarie aen d'ulve / aldus: Een goet Roomsch Catholijck en sal noyt spotten met de Roomsche religie / de dupbelen hebben met de Roomsche religie ghespot / soo en sijn dan de dupbelen gheene goede Roomsche Catholijcken. Siet ghe wel? dat komt'er van als wen den guphelaer en de sorte-holle wolt spelen: alsoo magh ick seer wel gherust zijn dat den dupbel van mijne religie niet en is/ en daer op gherustelijck sterben.

Ziel-trooster.

Ghy steelt u al / mijnen vrent / ghy steelt u: hadt ghy mijne consequentie / die ick maek in mijnen Uyl pag. 53. wat het dooz-knauwt/ ghy en sout soo niet spreken.

Sicken.

Sicken.

Laet ons hoozen: Welcke is die consequentie:

Ziel-trooster.

Wij dese: De Roomsche leere is reene leere der
dubbelen / ergo de dubbelen sijn goet Roomsche Ca-
tholisch.

Sicken.

Hier op soude een Philosoph antwoorden: Nego
Antecedens: doch (of ghy misschien dese terminen
niet en verstant) dit is te segghen / ick loochene dat
de eerste voozstellinghe waerachtigh is.

Ziel-trooster.

Ick bewijs se: De Roomsche kercke belijdt
Christum met den monde / maer verloochent hem
mer' er herte en mer' er daer / sod deden de dubbelen
oock.

Sicken.

Nego Antecedens: Ick loochene wederom de eer-
ste voozstellinghe / te weten / dat de Roomsche ker-
cke Christum belijdt met den monde / ende mer' er her-
ten verloochent / hier zijt ghy glaf uyt; want in
uwem Antwerpischen Uyl en hout ghy die voozstellu-
ghe niet proberen.

Ziel-trooster.

Ick stelle daer wel expresselijck dit argument /
mer twee hoozen / op syne koten. Ofte d'ie dup-
bel die blechtede / ende eenen anderen die heroum
hadde &c. hebben' ghemeynt / ende de waerheyt
ghesproken / of niet? Indien se de waerheyt ghe-
sproken hebben / so waeren goet Roomsche Catho-
lich / maer hier uyt en volght niet dat d'arrom die
dubbelen Christenen waeren de welke de waer-
heyt van Christus ende Paulus hebben gheseyt: dit is
de eerste.

B

Sicken.

Maer dit en is niet bewijsen dat de Roomsche kercke Christum belijdt met den monde/ende mer' er herten verloochent: Doch/ ick sal dit laten passeren: Laet ons nu nemen dat die dubbels die biechreden &c. de waerheyt gheseyt hebben / ick roone nipt utw' eggen praeten dat oock de dubbels die de waerheyt seiden aen Christus, ende aen Paulus mede goede Catholijcken moeten gheweest zijn.

Ghy seght dat de dubbels die / met de waerheyt / de Messe ende Afsaten presen &c. daarom goet Roomsche Catholijck waren: Is dat niet waer? Is dit niet utwe eggen voorstellinghe in den Uylspiegel Pag. 181. ende in utweu Uyl pag. 53?

Wel aen dan: Maect de dubbelen hebben Christum met de waerheyt ghepresen / roepende / ghy sijt den Sone Godts, ende Paulum, roepende / dat hy eenen dienaer des Alderhooghsten was.

Ergo / indien / volghens utw' segghen / de dubbelen goet Roomsche Catholijck sijn gheweest om die reden / dat se met de waerheyt de Messe ende Afsaten presen / soo moeten dan / om de selbe reden / die dubbelen oock goet Catholijck sijn gheweest die Christum ende Paulum met de waerheyt hebben ghepresen: Nu moet ghy my roonen waerom dat de eene en de selbe reden meer plaetse grijpt in het eerste als in het leste.

Ziel-trooster.

Ich hebbe u dit alreede gheroont / met dese slotreden: De Roomsche leere / is eene leere der dubbelen / ergo de dubbelen sijn goet Roomsche Catholijck.

Sieken.

Wel: mijnen lieben vrent / siet ghy niet dat ghebetre nae den Noorden verzept zijt / daer ghe moet wesen in't Zuyden / waerom seyt ghy te voren dat

de duybelen goet Catholijck waeren? Was uwe reden niet om dat se de Masse ende Massaten ptesen se. En nu komt ghy hier met eene andere reden te boozschijn/ te weren / om dat de Roomsche leere eene leere der duybelen is / is dit niet lustigh ghespronghen van den og op den ezel? Doch hier van meer als ghenoech / want r'lop en is de koolen niet weert / ende de gheleerde mochten met ons spotten dat men hrakeel maken ober een geypen hay. Dooz de reste ick ben wel gherust / ende verseker dat den duybel gheen Roomsche Catholijck is. Ick sal dan komen tot eene andere swarigheyd.

In uwen Uyl spiegel Pag. 257. verhaelt ghy dat Maria adn eenen sekeren broeder Corradus verscheent is met het kindeken Jesus in haere armen: Waer op ghy dan uyt roept: Dit sijn voorwaer groote verborgenheden ende mirakelen, dat Christus die een volwasen man was eer hy ten hemel voer, nu kleyn der in den hemel gheworden is, jae soo kleyn als een sprakeloos teet kindeken dat noch staen noch gaen kan.

Ick hebbe u hier op ghebraeght in de Onsteltelisse &c. Pag. 27. of Christus als hy verscheen Apoc. 5. als een lam met seben hooznen en seben ooghen / soo een beest ende monster gheworden was / daer hy te bozen een mensch was? aenghesien dat ghy seght dat hy soude moeten een sprakeloos teet kindeken gheworden sijn / om dat hy als een kindeken verscheen: Wyne consequente verschilt niet een hay van de uwe: Maer ghy en hebt my hier ober in uwen Uyl niet voldaan.

Ziel-trooster.

Heb ick u niet voldaan? hebt ghy dan niet ghelefen het ghene ick hier teghen segge Pag. 50?

Sieken.

Och jae ick: maer al wat ghy daer seght/en past noch

B 2

noch en doet niet meer tot beantwoordinghe van
mijne consequentie / als den smoel van een bercken
op eenen gouden rinck past.

Ziel-trooster.

Ik vraghe vooz eerst / of Christus wel oyt in de
ghedaente van een kindt is verschenen?

Sieken.

Wat wilt ghy hebben dat ick segghe / ja: ofre
neen? want 't staet uyt vry: segghe ick neen? soo
sijn wy het eens? maer ick vraghe u of hy het niet
en sou kunnen doen?

Ziel-trooster.

Dat is belachelijck / te vraghen of hy 't niet en
sou kunnen doen?

Sieken.

'En doet: Want schoon hy noyt in de ghedaen-
te van een kindt verschenen en waer / nochtans /
om dat ghy met uw' praeten te kennen gheeft dat
dit onmoghelijck is / alsoo het onmoghelijck is
dat Christus van een vol wassen man / ghelijck hy
hier was op de werelbt / een sprackeloos ende ter
kindeken ghetworden zy in den hemel / soo past op
uw' segghen wel dese vraghe / of hy dan in de ge-
daente van een kleyn kindt niet verschijnen en
kan?

Ziel-trooster.

Soude Godt dan doen al wat hy kan?

Sieken

Sieken.

22

Dat en bzaeght men u niet: Maer men bzaeght /
schoon hy her noyt ghedaen en hadde / of hy her
niet en kan doen?

Ziel-trooster.

Wat bescheydt heeft het dat men eenen hoop
klypberijen en sorte legenden van Munniken sal
berdedighen met waerachtighe Bybelsche histo-
rien ende openbaeringhen?

Sieken.

Ick en hebbe de legendē van de Munniken / met
de schyftuere niet willē berdedigē / als of se waer-
achtigh waeren / maer ick hebbe alleen willen be-
toonen upt de schyftuer dat ge pzaet als eenen sot /
wanneer ge meyt onmogelijck te sijn dat Christus
verschenen zy in de gedaente vaneen kleyn kindt /
om dat hy / gelijck ge raeg-bolt van een vol-wasse
man / inden hemel niet kost worden een sprake-
loos kindt: Ick hebbe u met dat exempel vande
schyftuere ghetoont dat hy daerom geen kindt en
sou moeten worden, al waert dat hy in de ghedaente
van een kindt eens verscheen / alsoo hy gheen beest
noch monster met seuen hoornen ende seuen oogen
gheworden en was / als hy met de daet in soo eene
ghedaente *Apoc. 5.* verscheen.

Ziel-trooster.

Daer is groot onderscheyt tusschen verschijnen in
de ghedaente van een kleyn kindt / en tusschen een
kleyn kindt te sijn.

Sieken.

Dat ist dat ick oock segge: Waerom hebt ghy
dan in uwen Uyl-spieghel gheseyt dat Christus een
kleyn

23

kleyn kindt soude moeten gheworden sijn, inden hy
verschenen waer in de gedaente van een kleyn kindt?
Want / ghelijck ghy nu selve bekennt/daer is groot
onderschept tusschen verschijnen en zijn.

Ziel-trooster.

Het historijken schijnt te stellen dat Christus een
kleyn kindt zy gheweest.

Sieken.

T'en is niet waer.

Ziel-trooster.

Seght den antheur niet dat broeder Corradus,
dat kindeken ghekust ende aen sijn bozt gbedrukt
heeft?

Sieken.

Jaer hy: Hoe volght hier npt dat hy seght dat
Christus niet'er daer een kleyn kindeken was?

Ziel-trooster.

Het historijken en seght niet dat dit alles in den
schijn / ende in een enckel haest-verdwijnende
stoen soude gheschiedt sijn.

Sieken.

Ghenomen het hadde eene ure of twee geduert:
Hoe volght hier wederom npt / dat Christus inder
daet een kleyn kindeken was? Denckt eens hoe
lanck dat de Enghelen Gen. 18. verschenen aen Abra-
ham in de gedaente van mannen / aenghesien dat
hy se de voeten dee wasschen / het eten dede ghereet
maken / voozfelde / met hun sat aen de tafel / lanck
met hun sprack op den wegh naer Sodoma toe &c.
1977

23

Is'er niemant soo hot in de werelddt / die daer upt
sonde bestupren dat die Engheleu mer'er daer man-
nen waeren, ofte gheworden waren?

Ziel-trooster.

Verlijnen beteekent oock somtijds sijn.

Sieken.

Daer staet dat gheschreben

Ziel-trooster.

Op eene plaets te verlijnen, is op eene plaets te
sijn.

Sieken.

Men spreekt hier niet van op eene plaets te sijn,
maer van een kleyn kindt te sijn / ende Christus kost
wel op de plaets sijn / al hoe-wel hy daerom geen
kleyn kindt en was. Duyten twijffel die op eene
plaets verschijnt / is op die plaets / maer die op eene
plaets in de gedaente van een kleyn kindt verschijnt,
en is daerom inder daer gheen kleyn kindt.

Hiermede zijt ghy'er gantsch upt / ende alsoo is
mijn ghemoet wel gherust / in dien ick desen doods
noot kan ontkomen / dat ick van mine medebroeders,
gelijck ghy meent pag. 50. niet en sal ghecappittelt wor-
den, noch datmen my oock niet verbieden en sal meer te
preken, ofte te schrijven, om aen de Roomsche Kercke
gheen hinder te doen: Conyarie sal waer sijn om dat
ick u ober al soo wacker botmuple en by den neug
vants; want dat is tot groote eere der Roomsche
kercke / ende tot schaemte der Geusen.

Maer ick hebbe noch al eene swarigheyt op
mijn herte: Daer ons sien of ghy my ten min-
sten daer in suld konnen troosten ende gherust stel-
ten.

Ghy verhaelt in uwen Uyl-spieghel Fol. 406. en
407. twee historijken vnt Casarius, het een daer
Christi

Christus onder de H. Hostie verschenen als een kleyn kindt / het ander daer hy verscheen hanghende aen 't kruys: Waer op ghy dan *Fol. 413.* seght dat her op ezels en schaeps. hoofden past te ghelooven dat de Hostie verandert in den heelen ghekruyften Christum, saemen met sijn houten kruys, yfere naghelen en touwen.

Men seght ghemeynlyck: Saeligh sijn se die bot sijn, want sy sullen ezels voor Godt sijn, is het dan een ezels bottighepdt sulckx te ghelooven / ghelijck ghy hier seght / ick bidde u dat ghe my wilt onderwijsen / want ick en soude niet gheerne verschynen vooz Godt als een ezels. hoest / ofte eenen ezel.

Ick hadde u gheseyt in de ontsteltenisse *Pag. 23.* dat de Papisten niet en moeten gelooven dat de H. Hostie in den heelen ghekruyften Christum verandert, hy kost daer wel in soo rene ghedaente verschynen sonder dese veranderinghe, ghelijck hy sonder veranderinghe verschenen was / als een lam / ende den H. Gheest / als een duyve. Wat hebt ghy hier teghen?

Ziel-trooster.

Ick hebbe in mijnen Uyl *Pag. 49.* gheseyt dat men hier spreekt van transsubstantie / ende soo niet als Christus verscheen in een lam / of den H. Gheest in eene duyve.

Sieken.

Sout ghy my wel kunnen betoonen dat *Casarius*, des geschichtschrijvers verhalende seght dat de H. Hostie ghetranssubstantieert was in Christum saemen met sijn houten kruys / yfere naghelen en touwen? Ter contrarie in beyde d'exempels noemt hy dit een visioen, ofte openbaringhe, die gheschiedde naer de transsubstantie, maer hy en seght niet dat de Hostie in den heelen ghekruyften

Christi

Christum, met kruys/ naghels/ &c. getranssubstantieert wiert.

Ziel-trooster.

Indien dit niet en gheschiedde dooz kracht van de consecratte / ende transsubstantie / soo en blend'et niet tot het oogmerk van Caesarius, die daer dooz de transsubstantie wilde bevestighen/ noch tot versterkinge van den Priestter Adolphus, aen den welcken dit gheschiedde / ende in dese materie swack van gheloof was.

Sieken.

En volght niet: Want dat Christus daer verscheen / raecte de transsubstantie / ende alsoo blend'et tot versterkinge van den Priestter Adolphus, maer dat hy sich daer vertooude aen het kruys genagelt / ende soo boozt / waere enchele omstandighede / die noch den persoon Christi, noch de transsubstantie niet aen en gingen / waerom oock Caesarius niet en seght dat de H. Hostie wesentlyck was veranderd in 't kruys / naghelen / tonwen &c. maer dat dit een visioen was: Alsoo schiet ghy ober al veel te hoort.

Wilt ghy hier van een schoon staetjen noch hebben: ghy spot in utwen Uyl. spieghel pag. 240. met een man die wederom levendig soude geworden sijn / en lange jaeren met sijnne kinderen en vrouwe noch leefde: Ende om te toonen dat dit eene fabel is / brenght ghy by dese woorden van Paulus Hebr. 9. T'is den mensch gestelt eens te sterven, en daernaer het oordeel: Dit is dan uw' argument: Alle menschen moeten eens sterben / ende daernaer geozdeelt worden / ergo 't is een fabel dat dien opgheweekten man noch lange jaeren met sijnne kinderen ende huystrouwe gheleeft heeft.

Ick hebbe ghetoont in de onsteltentisse pag. 25. dat dese not. reden niet meer en volght upt de woorden van

van Paulus, **Als dese:** Den stock staet indē hoeck/ **ergo** Godt is in den hemel: want indien utwe stor-
den goet waer upt kracht van de woordē Pauli, soe
soude dese / oock upt de selve kracht / moeten goet
sijn: Paulus seght dar alle menschen eens moeten sterven,
ende daernaer geoordeelt worden, **ergo** Lazarus opgeweckt
sijnde, en heeft daernaer met sijne susters niet gheleeten an
tafel, noch yele iaeren gheleest.

Ziel-trooster.

Ick hebbe hier tegen geseyt in mijnen Uyl pag. 40.
dat Godt dooz sijne almoghende kracht menigh-
mael soodanige dingen wercht/die den ghemeenen
reghel ende loop bande natuerē te buien ende te
hoben gaen.

Sicken.

Dit sijn al verlozen woorden / want daer en is
nemant die dit niet en weet ende bekent.

Ziel-trooster.

Sout ghn wel konnen bewijsen dat dien man
soe sekerlyck van den doode herweckt is / als Chri-
stus Lazarum heeft levendig ghemaect:

Sicken.

Deen seck: jae dat meer is / seck soude / alst my
beltesde / het historien van dien man / by mo-
ghen loochenen / soe verre ist van daer dat seck het
selve soude moeten bewijsen soo waerachtich te
sijn als d' historie van Lazarus: Dies niet teghe-
staende soo licht gy eben wel met den neus in het
stijck: want de questie en is hier niet of dat histo-
rien waerachtich is / maer de questie is of het
daerom onwaerachtich is ende ver dient uprighte-
lachen te worden om dat Paulus seght dat alle men-
schen eens moeten sterven, ende daernaer geoordeelt wor-
den

den, de questie is of dese uwe consequentie niet en berdent niptghelachen te worden? ick hebbe u / in 't exempel van Lazarus ghetoon't dat jaē / ende ghy en hebt in uwen Uyl dese consequentie niet konnen goet maken/ergo soo schiet ghy hier wederom te hoort / ende sit nu en fiet met twee langhe Ezels-ooren, die ghy my gheerne sout aengheplack't hebben / als ghy roept Pag. 42. Hier souw den Jesuit ons wederom vodden voor d'Evangelien in d'hant willen steken, hy stelt sijne historykens neffens de heylighe schriftuere, willende dat se moeten aenghenomen worden als Prophetische ende Apostolische schriften. Nu kan uwe gemeente soutrortie sien: want ick aenbeerde d'histoye van Lazarus als het woort Gods/en t'histoyen van dien man mach ick by loochenen als 't my belstet/maer ick segge noch eens/dat het een vuer schaeps-hoofst moet sijn / die seght dat die histoyen daerom moet upghelachen worden/ ofte ontwaerachtich is/ ou dat Paulus seght dat alle menschen eens moeten sterven ende daernaer gheoordeelt worden: Maer ick gheloobe dat ghe met al uw' berfant dese redeningen niet en vad't. Vaer ons dan wat anders by d'handt vatten: Ick hebbe noch een scrupul of twee die my machich beswaeren/want ick hebbe achterdencken of ick tot noch toe goet Roomsche Catholijck ben gheweest / ende so bnyten dese religie gheene salicheyt te vinden en is / ick en soude bnyten die niet gheerne sterben.

Ghy seght onder andere in uwen Uylspieghel fl. 335. dat Maria, Jesus, en Anna, het voornaemste voorworsel vande Catholijcke religie ende Gods dienst is, dat se moeten als eene nieuwe Godtheydt aenghemerckt worden, en dat men die moet aenbidden, ende op haer vertrouwen in de plaetse van de H. Dryvuldicheyt, den Vader, den Sone, ende den H. Gheest. Dat en hebbe ick mijn leven noyt geloofst/ noch van eenigh Catholijck hoozen leeren: Daerom wenschte ick wel dat ghy my de leerers of schrijvers voorstelde mit naeme/ ende toenaeme/daer ghy dit upghelack't

haelt hebt: Ick hebbe by de Catholijcken wel hoor-
zen leeren dat men Maria, ende Anna mach bidden
dat se dit ofte dat / hoorz ons by Godt willen ber-
krijghen/ende dat heb ick oock somtijlen gedaen:
Maer dat Maria Jesus en Anna onse Oeffbuldicheyt
souden sijn in de plaetse van den Vader/den Sone/
ende den H. Gheest / dat en hoorde ick mijn le-
ben niet. Jae noyt Catholijck die sulcx gedaechte
heest-veel inu dat dit het hoorz naemste hoorzwoy-
sel van haere religie ende Godtdienst soude sijn/
noch inu dat het eene nieuwe Godtheit sou sijn.
Weet gy my beter hier ober te onderrichten/dort
het/ ende ghy sult my groorelijcx verobligeren/
wijst my de schrybers aen die dit met sulcke re-
mijnen ghelcxer hebben.

Ziel-trooster.

Ick beken'et / ick en hebbe gheene schrybers
noch Paepsche noch Geusche: Maer ick sal u seggen
wat'er in mijnen Uylspiegel staet Pag. 335. Ick heb-
be een boeck ghenoecht d'istorie van S. Anna &c.
op welckers eerste bladt een ynter staet met
twee vrouwen / ende een kleyn kindken tusschen
beyde / de eene vrouwe op den rechter kant heet
eene kroone op het hooft / onder/ staet den naem
van Maria, onder het kleyn kindken staet den
naem Jesus, onder de andere vrouwe die op de sin-
ker handt is / staet den naem Anna, soo dat dese
dye personen als in een bondelken saemen ghe-
boeght sijn / ende worden in't boeck selve altyde
alle dye saemen ghenoecht / en saemen aenghe-
roepen / met uytghedruckte namen/ of aldus: Sin-
te Anna uwe derde, ofte / Sinte Anna met uwe derde.
Dier uyt heb ick selve / sonder eenighen schryber/
bessoren dat dese dye nu het hoorz naemste hoorz-
woytsel van de Catholijcke religie ende Godtd-
dienst sijn.

Sieken

En ick beslypte uyt uwt beslypt dat ghe eenen
 groote sorte bol ende bedriegher zyt? Ik hebbe nu
 meer als ghenoech: mijn scrupul is al verre ver-
 bloghen; ick sie dat ick tot noch toe goet Room-
 sch Catholijck ben gheweest / en dat ghy verdient
 of met den Dots-capzoen te sitten op 't hooft / ofte
 ergens op d' Ezels-haenck ghelyck men aen de
 ploympe kinderen doet in de scholen: Want wie
 hoorde de daeghen sijns lebens sulck een beslypt:
 Maria, Jesus, en Anna, staen saemen gheborgh in ee-
 ne priete / sy worden in een seker boeck altyt alle
 dyp saemen genoemt ende saemen aengheroepen/
 ergo Maria, Jesus, en Anna, sijn het voornaemste
 doozwozpsel vande Catholijcke religie ende
 Godsdienst / sy moeten aenghemerckt worden
 als eene nentwe Godtheit in de plaetse van den
 Vader, den Sone / ende den h. Gheest etc? Wat
 beslypt ofte apparentie is dit? Ick sal van ster-
 ven in dat gheloof van de Roomsche Catholijcke
 Kercke / dat'er gheene andere h. Dypbuldicheydt
 is / noch en kan wesen / als eenen waerachtighen
 Godt, ende dyp persoonen, den Vader, den Sone/
 ende den h. Gheest.

De tweede scrupul die ick noch hebbe is ober-
 tghene ghy in uwen Lylspiegel seght fol. 149. Ghy
 seght daer / dat het Evangelie van S. Franciscus, Chri-
 stus liden verwerpt / ende het liden van S. Franciscus
 stelt in sijne plaetse / en dan voeghd'er noch by/
 dat dit de oude Roomsche Kercke ghelooft, ende dat die
 is oprecht Catholijck sijn. Dit is wederom een stuck
 t'welck ick mijn leven niet by de Catholijcken en
 hebbe ghehoort noch ghelesen: Weet ghy dan ee-
 wighe Catholijcke schrybers mischten / die lee-
 ven dat dit te ghelooven is recht Catholijck sijn?

Ziel-trooster.

Ick hebbe immers dit ghetrocken npt beeygen
boeken der Paven / naemelyck npt het boeck ghe-
noemt Ghelijckformicheden van S. Franciscus &c. Al-
twier verhaelt wort fol. 194. hoe dat eenen dypbel
in een beseren lichaem beswozen ende onder an-
der ghebzaeght wiert / of S. Franciscus, ghelijck
Christus, vooz 't menschelijcke gheslachte sou lij-
den? Den dypbel antwoozdde: Het sal noch eerst
de werelt bekent worden hoe dat Christi lijden in
desen mensch sal vernieuwt worden / dit was twee
saeren te vozen eer Franciscus de wonden Christi
ontfinck in sijn lichaem.

Sicken.

Is dit al? staet'er anders niet? Wel hoe? Ick
in vande hier niet een woozdt van 't ghene ghy
raect in uwen Vyl-spieghel: Daer en staet niet / dat
het lijden van S. Franciscus in de Roomsche kercke
ghestelt wort in de plaerte van 't lijden Christi; daer
en staet niet dat een oprecht Catholijck her lijden
Christi verwerpt: daer en staet niet anders als dat
S. Franciscus de wonden Christi soude ontfanghen/
ende dat alsoo het lijden Christi in hem soude ver-
nienwt worden: besluyt ghy hier npt dat de Room-
sche kercke her lijden van S. Franciscus stelt in de
plaerte van 't lijden Christi? ofte dat men / om gort
Catholijck te sijn / het lijden Christi verwerpen
moet? Neemt by eenen key soo groot als ge zijt/
ende siet of ghy niet eer daer sult olte npt persen/
als soo eene slot-reden npt het historien / dat ghe
verhaelt. Hebt ghy my niet anders by te setten tot
bebestinghe van uwe slot-reden / soo sie ick wel dat
ghe niet anders en doet als de menschen bedy-
ghen.

Noch een scrupul / en daer-mede ghedaen. Ghy
seght in uwen Vyl-spieghel fol. 332. dat S. Ignatius, de
sijder

selber der Iesuiten, al schuddende en bevende, ende wan-
nende van sijne saligheydt, ghestorven is: Is dit soo?
Siet eens of ick gheen reden en hebbe / om / in de-
sen Doodts noot, in eene vterste benauwhepdt te
ligghen. Want / ist saeken dat soo een man die van
de heele werelt wierdt ghehouden hoor Hephlig/
soo ellendigh ghestorven is / eplaes! Wat sald'er
meer my / armen Uyl, noch gheschieden? waer sal
sien henen vaeren / als sulcke mannen recht henen
nae de helle toegaen? Seght my als mijnen goe-
den vrient / sijt ghy wel versekerd dat S. Ignatius op
sijn doodtbedde heeft ghewauchoopt van sijne sa-
lighepdt?

Ziel-trooster.

Sonde ick daer van niet versekerd sijn: hebt ghy
van niet ghesen in mijnen Uyl-spieghel dat ick dit
hebbe ghetrocken upt een seker boeck ghenoeemt
B. L. infettinghe der Roomscher kercke in 't by-voeghsel.
Pag. 20.

Sieken.

Wat's waer: maer is desen autheur van soo
eene autozitept ende gheloofbarhepdt / dat men op
hem magh vast gaen sonder eenighe twijfelach-
tighepdt? wat was hy? Paepsch ofte Geus?

Ziel-trooster.

Wie sal dit eppentlijck konnen segghen / aen-ge-
sien dat hy sijnen naem alleen met een B. L. upt-ge-
druckt heeft? 't schijnt aen desen tijtel: Infettinghe
der Roomsche kercke, dat hy moet Paepsch gheweest
sijn.

Sieken.

Siet nu eens of ick gheen reden en hebbe om u
aen te spreken met de woorden die Paulus septe toe
Barjela den tooveraer *Act.* 13. 8. O ghy kindt des duy-
vels.

vels, vol van alle bedrogh, ende van alle arghlistigheyde, vyandt van alle gherechtigheyt, sult ghy niet op houdente verkeeren de rechte weghen des Heeren? Ick vraghe u noch eens/ ghelijck ick elders gedaen hebbe: Wist ghy niet dat dien B. L. Balchafar Lydius was/ daer desen naem in 't boozsepde boeck tot tweemaal toe in 't lauck upt-ghedruckt staer? Wist ghy niet dat hy een ketter was? Wist ghy niet dat hy dit op sijn eppen autoriteyt hadde gesept sonder by te vzen ghen de ghetuyghnisse van eenen schryver alleen ghelijck men daer voor de ooghe kan sien pag. 107.

Hebt ghy upt dese boozsepde pagina 20. die woorden niet upt-gheschreven ende gestelt in uwen Uylspiegel fol. 333. te weten: Den Jesuit Gretzerus doet wel sijn beste om dese verhalighen te wederlegghen, maer die niet moetwilligh blinde en wile sijn, sal lichtelijck konnen mercken wat op elke uytvlucht te antwoorden zy? Zijn dit niet uwe woorden/ ende die van Balchafar Lydius? bekenet ghy hier heerde niet dat den Jesuit Gretzerus ghetoont heeft dat Ignarius op sijn doodbedde niet gewanchoopt en heeft? moest ghy dese bewijzen van Gretzerus niet te vozen om berre staen eer ghy dit grouwelijck stuck wederom op het papier stelde? is dat ghenoegh dat ghe seght dat men lichtelijck kan mercken wat op elke uytvlucht van Gretzerus te antwoorden zy/ daer van dupsent geleerde/niet een/ Gretzerus en heeft/ende niemant van de onghesudeerde ghemeente hem in 't latin niet lesen en kan noch verstaen / oversulcx niet en konnen weten wat sijne uytvluchten zijn/ende hoe dat men de selve kan beantwoorden? heb ick die selve aen u niet gheseyt in de Onstetensse pag. 15. waarom hebt ghy dit in uwen Uyl ober-geflaghen/ ende u niet herschoont vande leugen die ick u daer te laste hebbe gheseydt?

Du ben ick/ Godt lof/ in mijn ghemoet wel gherust siende dat al uw' segghen teghen de Papisten, maer enckele lasteringen of leugenen zijn. E is niet meer als thot dat ick mijn testament make.

TESTAMENT
VANDEN
ANTVERPSCHEN UYL

Ghemaeckt voor den
ROOMSCHEN UYLEN-SPIEGEL.

Het eerste dat sek u maecte / Domine Uyl-Spiegel,
eer sek sterbe / is mijne Bibliotheke: ende op dat
ghy mooght weten of er niet eenighe boeken mis-
schien wegh-gedraghen ofte verstenen en zyn / sek
sal u hier eene lijst voorstellen van allegaer in
't besonder / met hunne op-schrijften.

1 Victorie van Roomen
over Geneve.	5 Van de Oorbiechte.
2 Den Beelden-dienst.	6 Van't H. Sacrament
des Autaers.
3 Van't Vasten.	7 Van't Vaghevyer.
4 Van't H. Olyffel.	
8 Schriftmaetighe handelinghe van 't lesen der H. Schrif-
tuere.	
9 Opper-hoofdigheydt
Petri.	13 Ongerymtheden der
Ghereformeerde.
10 Resolutie vande va-
stigheyt des gheloofs.	14 Middaghs Sonne-
licht.
11 Collatie vande thien
gheboden.	15 Catholijck vraghe
waer de gereformeer-
de religie was voor de
tijden van Luther en-
de Calvyn?
12 Onwettighen dienst
vande Ghereformeer-
de.	

16 Dik

- 34
 16 Disput van Luther met den duyvel.
 17 Geusche Praetjens.
 18 Nieuwe Atheisterye.
 19 Gheboufel sonder gront.
 20 Grondigh bewijs dat de gemeente der Calvinisten de waere gemeente Gods niet en is.
 21 Grondigh bericht teghen Renesse.
 22 Aenmerckingen teghen Cabeljau.
 23 T'samen-sprake tusschen D. Schuler &c.

- 24 Schuyl-hoeken en leërfauten van D. Schuler.
 25 Send-brief tot D. Schuler.
 26 Antwoorde aen D. Schuler.
 27 Hollandschen Icarus tegen Peenius.
 28 Hollandschen Phaeton teghen Schuler.
 29 Gheopent Christendom teghen Simon Oomius.
 30 Muylbandt teghen Hulsius.

31 *Sots-Caproen voor Arent Montanus.*

- 32 Schreeuwenden blinden teghen Jan van Hamerstede.
 33 Papieren vande wetenschap der Heylighen tegen Hulsius.
 34 God'lijke kracht van de goede werken.
 35 Een nieu ende vreemt monster.
 36 Pasteye der Calvinisten ontdekt.
 36 Waerachtighe offer-

- hande des nieuwen Testaments.
 37 Van de Communie ondes eene gedaente.
 38 Den-sot uyt de Maux.
 39 Den Ezel op d'Harpe.
 40 Triumph-boog voor 't H. Sacrament van Mirakel.
 41 Verfoeninghe van de menschen met Godt door 't H. Sacrificie der Misse.

42 Ceremonien van de Misse.	Dordrechtſchē Kercken-raet.
43 Vande Proceſſien.	49 Vreughden bedrieff van't Grauw van Dordrecht &c.
44 Vande Pelgrimagien.	
45 Van 't Wy-water.	
46 Van 't begraven der dooden.	50 De Kerckelijcke Hiſtorie van de gheheelē wereltd in folio, in vier Tomi verdeylt.
47 Van de Reliquien.	
48 Ontſteleniſſe vā den	

Deſe boeken naemlijck van mijne Controverſien laet ick u hoor een Teſtament tot dien eynde / dat ghy daer op ſout ſtuderen om te ſien of ghe de ſelbe kont wederlegghen / deſe ſtudien ſullen u meerdere vruchten by-brengghen als utwen Uyl-ſpieghel, ende andere dierghelijcke voddighe boeken van utwe Conſiatres, naemlijck van Balchaſar Lydius, Arent Montanus, Hermes Celofſe &c.

Onder deſe hoorſepde Controverſien ſtaet / gheelijck ghy kont ſien in de liſte / den Sots Caproen teſſen Arent Montanus : Doozbladert ende doozleest dien wel / ghy ſult behinden dat ick uy daer berantwoorde / teghen het Aenhanghel aen de vlucht vut Babel vanden hoorſepden Montanus, waer uyt ghy oock klaerlijck ſult konnen ſien / dat ghy de waerhepdt ſpaert / als ghy op t'eerſte blad van utwen Uyl ſeght / dat ick noyt teghen dat Aenhanghel in 't minſte gherept hebbe.

In de hoorſepde liſte ſtaet oock een ſchriſt ghenoot ſchriftmatighe handelinghe van 't leſen der H. Schriftuere, in 't welke van woort tot woort mijne Collatie ſtaet die ick gedaen hebbe op den 21. September in 't jaer 1660. teſſens alle de andere Collatien, die ick achterholghens van de ſelbe materie ghedaen hebbe: Leest die vut van achter tot voren / van 't eerſte tot 't leſte / ende ghy ſult moeten beſijaent ſtaen over utw' leughen / als ghy ſeght in

35
uwen Antwerpschen Uyl Pag. 4. ende 20. dat ick/han-
delende van 't lesen der schriftuere in mijne Colla-
rien, op dien tijdt als ghy aenteekent / soude ghe-
sept hebben / dat het Euangelie van S. Mattheus vnt een
gestmael en taefel. praet soude ghesproten sijn. siet of ghy
dit in 't hoorseyde schrift kont achterhaelen/want
anders en hebbe ick gheene Collarien, van 't lesen
der H. Schriftuere ghedaen / als die van woerde
tot woort daer in ghedruckt staen: Ende soo ghy
daer niet sulchy en sult konnen bevinden / soo be-
spyt wy moedighlyck dat ghe gheloghen hebt.

Wat nu aengaet uwen Roomschen Uyl spiegel, ene
de uwen Antwerpschen Uyl, die sult ghy mede vinden
in mijne Bibliotheke / maer ghelyck se verdienet
in eene plaetse appart / die men de Helle noemt /
soort by soort; maer siet wel toe dat ge niet al uwe
lasteren ende wytspreken self in de Helle niet en
gheraeckt.

Ick hebbe noch een kostelijck stuckyken / ghe-
noemt ΔΙΑΕΖΙΣ Historico-Philologica de ignorantia
linguarum, bestaende preeis in twee bladerkens ont-
ghewonden / ende wy toeghesonden oder bij da-
ghen vnt Hollandt, ick en weet niet van waer dan
eenen sekeren / soo hy sich noemt in sijnen brief /
The. Sabbo, dat is / naar mijn aduys / Subben te seg-
gen / misschien kent ghy den man wel: Dit stuck-
ken laer ick u mede achter / op dat ghe dit sult de
bersetten in onse taale / om dat te noeperen in u-
wen hoorhandighen boeck / die ghy inden An-
werpschen Uyl, den Duyvels dreck noemt; ten kan
nirghens beter passen als daer / alsoo den antheur
han dat hoorseyde schriftje / de Dapen en Wund-
ken optmaecht hoorbottreicken in de Hebreew-
sche, Griekseke ende Latijnsche taalen: Dit is recht
uwen stiel;

Voorders: ick hebbe noch een schoan cransse
mer het beelde van onsen verlosser; dit is mede
haer u / on dat ghy somwilen de memorie herbe-
ken soue van de bittere smerten die uwen God
aan

nen 't kruys booz u heeft gheleden / ende dan eens
op uwe bozst kloppen van rouw / over de blasphemien
die ghy uptghebraecht hebt tegen sijne Heylighen /
de lasteringhen en scheldinghen die ghy in
de Annotatien van uwen Uyl-spieghel hebt uptgepo-
gghen / ende de leughens die ghy ghelogen, ofte / ghe-
sproken hebt: Siet dat ghe u boozraen betert / ende
u deghelijck draeght.

Als my leet dat ick niet eenighe Reliquien en
hebbe van den H. Franciscus, Dominicus, ende Ignatius,
die soude ick u oock gheerne overlaeten / op dat
ghe de selve moght slypen in een silveren kasten /
ende aen uwen hals draeghen / om te betoonen dat
ghe reparatie van eere wilt doen / ende die Heyls
ghe mannen / die ghy booz verckens, sotebollen, en
Uyl-spieghels ghescholben hebt / wilt eeren in hare
Reliquien.

Eghdelijck. Maecht dat ghe altijd boozsich-
tich / ende eerbaer in 't spreken zijt ghelijck het
Predikanten beraemt / en laet u niet wechboeren
van uwe passien / ghelijck uwe boozouders ghe-
daen hebben / de weleke van de Papisten over-
tuyghjt sijnde met argumenten / de materie die se
booz handen hadden lieten haeren / de argumen-
ten niet eens aen en saghen / maer begaben haer
tot een schandelijck uytchilderen van hare par-
tij met pzinren / ghelijck se met P. Joannes Gouda
ghehandelt hebben / of tot een uytmarken met
woorden / ende valsche beschuldighen / ghelijckse
ghedaen hebben met broer Cornelis te Brugge:
Stelt boet by steck indien ghy opt met eenich Pa-
pist noch in disput komt / ende en roept niet in 't
wilt sonder eens den knoop van de materie te
raeken / en bedrieght noyt met valscheden ofte
bedroech uwe ghemeente / hebt ghy opt eenighe sa-
re begaen / bekent gheern uw' schuldt / ten sal u
ghen schande sijn: Dit alles soo doende / verhope
ick dat den goeden Godt uwe ooghen verlichten
sal / om te lesten te sien de Godtsalicheydt ende
waer

waerheyt hande Roomsche Catholische religie / om
dat ge de selve met beyde uwe armen mooght ont-
helsen. Amen.

ACTVM.

T' Antwerpen op den 17. van Augu-
gustus veerthien daeghen naer het
uyt-gheven van uwen Antwerpschen
Uyl.

89

T O T D E N
L E S E R.

Hier hebt ghy nu / Beminde Leser, mynne
schryften / den Voor-bode, Vreuchden bedrijf,
ende dit teghenwoordich / met de welke tek / als
met eenen mynne dubbelen kroone / den Roomschen Uyl-
spiegel bereete: De maniere van schryffen / die
tek ghebruyekt hebbe / is heel verschillende van
mijne boozgaende. Reden is / om dat teken een
man booz hadde / welkers ghelijcke / uytgheno-
men Arent Montanus, tek noyt onder handen hadde
ghehad: Een man / die met'er daet den Uyl-spie-
ghel speelt / als hy desen naem aen de Roomse
kercke wilt op-bringhen / die sijn boeck opghe-
bolt heeft met byle spottentien / vergalde woort-
den / ghychelachtighe praetens / sonder een een-
nich bestandich argument te boozschijn te bren-
ghen: 't was onbillich met soo een man te han-
delen ghelyck tek te bozen met andere / die ten
minsten noch eenighe redenen met sekere maer-
heyt boozbrachten / hadde ghehandelt: met Myn-
heer Schuler, Professoor van Breda, hebbe tek ghe-
handelt als met een die sijn passien niet en liet blij-
ken: Mynheer Petrus Cabeliau, booz desen Predi-
cant tot Leyden, verdienende achtervolght te wor-
den in sijn maertheyt / ghelyck tek ghedaen heb-
be in mijne Aenmerckingen teghen hem gheschre-
ven: Mynheer Renesse, booz desen Professoor van
Breda, heb tek in mijn Grondich bericht van de Kelt-
quien / ghetraecteert naer sijn qualiteyt: teghen
Mynheer Hulsius, teghenwoordelick Professoor
van de talen te Leyden, hoe vinnich hy was / heb
tek nochtans gheschreven met beleeftheyt: Dit
waren mannen die ten minsten eenichsins sich
berstonden aen consequentien / redenen / en schryf-
tuere: yeder een moet ghetraecteert worden naer
sijn

sijne qualstept ende capacstept : Dat ick onser
 Uyl-spieghel by mantere van Dialoge hebbe begroet/
 dat is recht naer sijne Capacstept / want gheleest
 by gheduerich roept in sijnen Antwerpschen Uyl dat
 hy / met sijne Annotationen, die hy in sijnen Uyl-spiegel
 ghemaect heeft / de Papen wilt stellen tot spot/
 uyltachen, ende beschimpen gelijck hy spreekt pag.
 18. alsoo berisende hy self booz de onse/ende sijne
 ghemeente/ en booz de heere werelt tot spot ghe-
 stelt te worden van my/om sijne berisende spotthigen
 ende mechanike beschimptighen. Daer als ick
 hem spreke van consequenten/ argumenten/ ofte
 bestandighe redenen / en dat ick hem met goede
 argumenten in forma beantwoorde/ dat en is soo
 seer niet booz hem / als booz de gheleerde ende
 den sijne pluymen. Daert hiermede wel / en laet
 ons sien hoe den Uyl-spieghel sich hier teghen be-
 wetten sal.

FINIS.

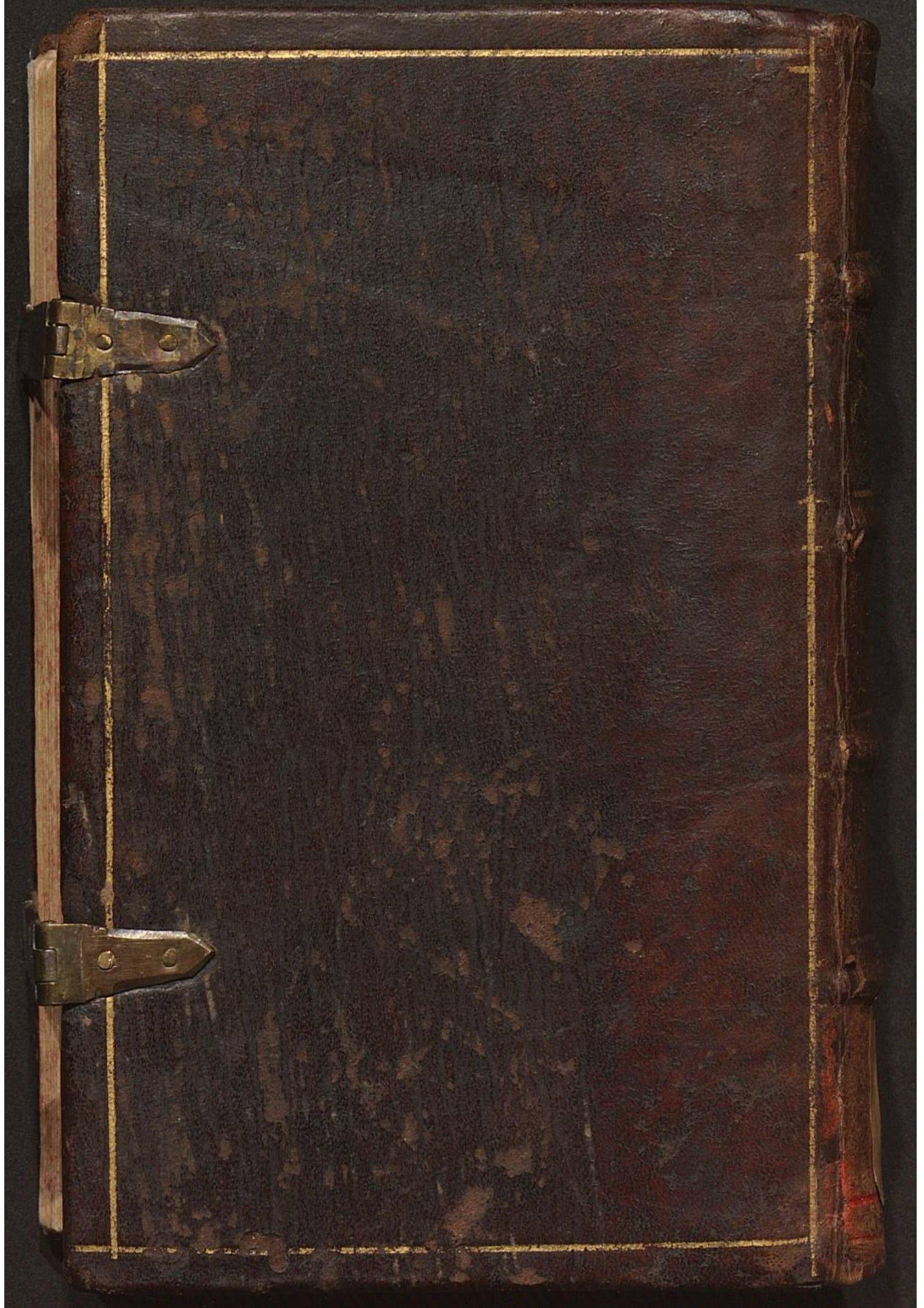

CONTRÔVER
DE HAZARD
PAR S.

Th

6194